

Zadeva C-255/23

Predlog za sprejetje predhodne odločbe

Datum vložitve:

19. april 2023

Predložitveno sodišče:

Ekonomisko lietu tiesa (sodišče za gospodarske spore, Latvija)

Datum predložitvene odločbe:

28. marec 2023

Kazenski postopek zoper:

A

B

C

D

F

E

G

SIA AVVA

SIA Liftu alianse

[...] (ni prevedeno)

SKLEP

V Rigi, 28. marca 2023

Ekonomisko lietu tiesa (sodišče za gospodarske spore),

sodnik [...] (ni prevedeno),

je v navzočnosti [...] (ni prevedeno), državnega tožilca [...] (ni prevedeno), [...] (ni prevedeno), zagovornikov in obdolžencev /oseba A/, /oseba B/, /oseba C/, /oseba D/,

na javni obravnavi obravnavalo predlog zagovornika [...] (ni prevedeno), naj se Sodišču Evropske unije predloži predlog za sprejetje predhodne odločbe.

Predstavitev

- 1 Pred Ekonomisko lietu tiesa (sodišče za gospodarske spore) poteka kazenski postopek zoper /osebo A/, ki je obdolžena goljufije velikega obsega [...] (ni prevedeno) in pranja denarja velikega obsega; /osebo B/, ki je obdolžena zlorabe položaja, pri kateri je kaznivo dejanje povzročilo hude posledice [...] (ni prevedeno), in sotorilstva pri kaznivem dejanju goljufije velikega obsega [...] (ni prevedeno); osebo C/, obdolženo zlorabe položaja, pri kateri je kaznivo dejanje povzročilo hude posledice [...] (ni prevedeno), in sotorilstva pri kaznivem dejanju goljufije velikega obsega [...] (ni prevedeno); /osebo D/, obdolženo sotorilstva pri kaznivem dejanju goljufije velikega obsega [...] (ni prevedeno); /osebo E/ in /osebo F/, obdolženi pranja denarja velikega obsega [...] (ni prevedeno), ter /osebo G/, obdolženo sotorilstva pri kaznivem dejanju pranja denarja velikega obsega [...] (ni prevedeno). V okviru tega kazenskega postopka je bil uveden postopek za izrek prisilnih ukrepov *družbi z omejeno odgovornostjo AVVA in družbi z omejeno odgovornostjo Liftu alianse*.

Za nobeno od obdolženih oseb niso bili uvedeni varnostni ukrepi, vezani na odvzem prostosti.

- 2 Na obravnavi 22. septembra 2022 je državna tožilka ugovarjala, da bi obdolženec /oseba E/, ki je litovski državljan s stalnim prebivališčem v Litvi, sodeloval na obravnavi na daljavo, prek videokonference. Tožilka je svoj ugovor utemeljila z regulativnim pojasnilom, ki ga je 4. novembra 2021 izdala generalna skupščina sodnikov kazenskega oddelka Senāts (vrhovno sodišče, Latvija).

Eden od zagovornikov je 16. oktobra 2022 v fazi sojenja v tem kazenskem postopku podal predlog, naj se Sodišču Evropske unije predloži vprašanje o razlagi določb Direktive 2014/41/EU [Evropskega parlamenta in Sveta z dne 3. aprila 2014] o evropskem preiskovalnem nalogu v kazenskih zadevah v zvezi s pravico /osebe E/, da pri sojenju v tej zadevi sodeluje na daljavo ob uporabi tehničnih sredstev.

Državna tožilka je sprva navedla, da je predlog neutemeljen in ga je treba zavrniti, vendar mu na obravnavi 26. januarja 2023 ni ugovarjala pod pogojem, da ugoditev predlogu ne bo ovirala kazenskega postopka.

Obrazložitev

- 3 Glede na dejansko stanje v obravnavani zadevi to sodišče ugotavlja, da je utemeljeno, da Sodišču Evropske unije predloži predlog za sprejetje predhodne odločbe o razlagi določb Direktive 2014/41.
- 4 Člen 140 Kriminālprocesa likums (zakon o kazenskem postopku) določa načine uporabe tehničnih sredstev pri opravljanju procesnih dejanj. S spremembo z dne 11. junija 2020 je bil v člen 140 zakona o kazenskem postopku (z naslovom „Opravljanje procesnih dejanj s tehničnimi sredstvi“) vstavljen odstavek 7.¹, ki razširja možnosti osebe, ki vodi postopek, da procesna dejanja opravi na daljavo z uporabo tehničnih sredstev, kadar je mogoče preveriti identiteto oseb. Pred to spremembo je bila uporaba tehničnih sredstev v kazenskem postopku zapletena, saj je bilo treba tudi v kraju, kjer so potekala procesna dejanja, imenovati pooblaščenca osebo, ki je zagotavljala potek teh dejanj.

Člen 140 zakona o kazenskem postopku:

Opravljanje procesnih dejanj s tehničnimi sredstvi

(1) Oseba, ki vodi postopek, lahko opravlja procesna dejanja s tehničnimi sredstvi (telefonska konferenca, videokonferenca), če je to v interesu kazenskega postopka.

(2) Pri procesnem dejanju, v katerem se uporabljajo tehnična sredstva, je treba zagotoviti, da oseba, ki vodi postopek, in osebe, ki sodelujejo pri procesnem dejanju in se nahajajo v različnih prostorih ali stavbah, med telefonsko konferenco slišijo ter med videokonferenco slišijo in vidijo druga drugo.

(2¹) V primeru iz odstavka 2 tega člena oseba, ki vodi postopek, pooblasti – ali naroči vodji institucije, ki se nahaja na drugem kraju opravljanja procesnega dejanja, naj pooblasti – osebo, ki bo zagotavljala potek procesnega dejanja v kraju, kjer se nahaja (v nadaljevanju: pooblaščenca oseba).

[...]

(5) Pooblaščenca oseba preveri in potrdi identiteto oseb, ki sodelujejo pri procesnem dejanju, vendar niso v istem prostoru kot oseba, ki vodi postopek.

[...]

(7) Pooblaščenca oseba sestavi potrdilo, v katerem navede kraj, datum in uro opravljanja procesnega dejanja, svojo funkcijo, ime in priimek, identifikacijske podatke in naslov vsake od oseb, navzočih na kraju opravljanja procesnega dejanja, ter opozorilo, izrečeno tem osebam, kadar zakon določa odgovornost za neizpolnjevanje njihovih obveznosti. Osebe, ki so bile opozorjene, to opozorilo podpišejo. V potrdilu so navedene tudi prekinitve opravljanja procesnega dejanja in čas njegovega zaključka. Potrdilo podpišejo vse osebe, ki so navzoče na kraju, kjer se opravlja procesno dejanje, in se pošlje osebi, ki vodi postopek, da ga vključi v zapisnik procesnega dejanja.

(7¹) Določbe iz odstavkov 2.¹, 5 in 7 tega člena se lahko ne upoštevajo, če ima oseba, ki vodi postopek, možnost, da s tehničnimi sredstvi ugotovi identiteto oseb, ki so v drugem prostoru ali stavbi. V fazi predkazenskega postopka se procesna dejanja snemajo v skladu z določbami člena 143 tega zakona.

[...]

Zakonodajalec je s tem, da je v člen 140 zakona o kazenskem postopku vstavil odstavek 7.¹, želel spodbuditi uporabo tehničnih sredstev v kazenskih postopkih, s čimer bi se pospešila in poenostavila njihova izvedba, zlasti v primerih, ko so stranke v kazenskem postopku v različnih mestih ali državah (utemeljitev zadevnega predloga zakona je na voljo na: <https://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/629D424279F5BF0DC225856D004A9975?OpenDocument>).

- 5 Člen 49.¹ Likums „Par tiesu varu“ (zakon o sodiščih) določa, da generalna skupščina sodnikov katerega koli oddelka Senāts (vrhovno sodišče) kot kolegijski organ razpravlja o aktualnih vprašanih razlage pravnih pravil, da se zagotovi enotnost njihove uporabe. Stališče generalne skupščine sodnikov oddelka Senāts (vrhovno sodišče) o vprašanih razlage in uporabe pravnih pravil je podano v obliki sklepa.

Generalna skupščina sodnikov kazenskega oddelka Senāts (vrhovno sodišče) je 4. novembra 2021 po razpravi o vprašanju razlage člena 140(7.¹) zakona o kazenskem postopku podala naslednjo razlago: prvič, v skladu s splošnim načelom je sodna pristojnost Republike Latvije ob upoštevanju krajevnega področja uporabe zakona o kazenskem postopku, določenega v njegovem členu 3, omejena na nacionalno ozemlje. Pridobivanje dokazov, ki so na ozemlju druge države, se lahko izvede v skladu s postopkom iz dela C zakona o kazenskem postopku, naslovljenega „Mednarodno sodelovanje v kazenskih zadevah“; drugič, postopek iz člena 140(7.¹) zakona o kazenskem postopku se lahko uporabi le, če se procesno dejanje opravlja na območju sodne pristojnosti Republike Latvije.

Generalna skupščina sodnikov kazenskega oddelka Senāts (vrhovno sodišče) se je v obrazložitvi svojega sklepa sklicevala na določbe Direktive 2014/41, ki so bile prenesene v zakon o kazenskem postopku, ter na člen 9(1) (naslovljen „Zaslišanje po videokonferenci“) Drugega dodatnega protokola k Evropski konvenciji o medsebojni pravni pomoči v kazenskih zadevah.

Generalna skupščina sodnikov kazenskega oddelka Senāts (vrhovno sodišče) je ugotovila, da je cilj Direktive 2014/41 zagotoviti poenostavljeno in hitro sodelovanje med državami članicami z zagotavljanjem vzajemnega priznavanja odločb, ki jih sprejmejo njihovi pravosodni organi, za pridobivanje dokazov v kazenskih zadevah s čezmejno razsežnostjo.

Iz uvodnih izjav 2, 6 in 19 Direktive 2014/41 izhaja, da je evropski preiskovalni nalog instrument, ki je povezan s pravosodnim sodelovanjem v kazenskih zadevah iz člena 82(1) Pogodbe o delovanju Evropske unije, ki temelji na načelu

vzajemnega priznavanja sodb in sodnih odločb. Glavni pogoj za uporabo instrumenta sodelovanja iz Direktive 2014/41 je obstoj dokazov v drugi državi članici.

Člen 1(1) Direktive 2014/41 določa, da je evropski preiskovalni nalog sodna odločba, ki jo izda ali potrdi pravosodni organ države članice (država izdajateljica) zaradi izvedbe enega ali več posebnih preiskovalnih ukrepov v drugi državi članici (država izvršiteljica) z namenom pridobitve dokazov v skladu s to direktivo. V skladu z odstavkom 3 istega člena pa lahko za izdajo evropskega preiskovalnega naloga v okviru veljavnih pravic do obrambe v skladu z nacionalnim kazenskim postopkom zaprosi osumljenec ali obdolženec (ali odvetnik, ki nastopa v imenu osumljenca ali obdolženca).

Člen 9(5) Direktive 2014/41 določa, da organe države izdajateljice, prisotne v državi izvršiteljici, med izvrševanjem evropskega preiskovalnega naloga zavezuje pravo države izvršiteljice. Na ozemlju države izvršiteljice nimajo nikakršnih pooblastil za pregon, razen če ni izvrševanje takšnih pooblastil na ozemlju države izvršiteljice skladno s pravom države izvršiteljice in poteka v obsegu, dogovorjenem med odreditvenim in izvršitvenim organom.

V skladu z Direktivo 2014/41 organi države izdajateljice na ozemlju države izvršiteljice nimajo pooblastil za pregon, to je sodnih pristojnosti, razen v posebnih primerih. Evropski preiskovalni nalog je eno od procesnih sredstev, s katerim se lahko odreditveni in izvršitveni organ dogovorita o pridobivanju dokazov na ozemlju države izvršiteljice. O uporabi zakona o kazenskem postopku v drugi državi članici se morata torej Latvija in ta država članica dogovoriti s pomočjo evropskega preiskovalnega naloga.

V skladu s členom 24(1) Direktive 2014/41 lahko odreditveni organ, kadar se oseba nahaja na ozemlju države izvršiteljice in jo morajo pristojni organi države izdajateljice zaslišati kot pričo ali izvedenca, izda evropski preiskovalni nalog za zaslišanje priče ali izvedenca prek videokonference ali z drugim avdiovizualnim prenosom v skladu z odstavki od 5 do 7. Poleg tega je v tem odstavku poudarjeno, da lahko odreditveni organ izda tudi evropski preiskovalni nalog za zaslišanje osumljenca ali obdolženca prek videokonference ali z drugim avdiovizualnim prenosom.

Direktiva 2014/41 je bila v zakon o kazenskem postopku prenesena s spremembami, ki so začele veljati 26. aprila 2017. V okviru prenosa Direktive 2014/41 je bilo v zakon o kazenskem postopku vstavljeno poglavje 83.¹, naslovljeno „Sprejetje evropskega preiskovalnega naloga in njegovo posredovanje v izvršitev“, ki vsebuje člen 887.³:

Člen 887.³ Sprejetje evropskega preiskovalnega naloga v fazi sojenja

(1) Če je treba v fazi sojenja opraviti procesno dejanje na ozemlju druge države članice Evropske unije, sodišče po presoji njegove nujnosti in sorazmernosti glede na kaznivo dejanje, ki je predmet preiskave, pripravi evropski preiskovalni nalog z

izpolnitvijo posebnega obrazca. Sodišče pred izpolnitvijo evropskega preiskovalnega naloga opravi vsa dejanja, ki bi bila potrebna, če bi se procesno dejanje opravilo v Latviji v skladu s tem zakonom. Sodišče ob odobritvi evropskega preiskovalnega naloga potrdi, da so preiskovalna ali procesna dejanja, ki jih zahteva od države članice Evropske unije, v skladu z zahtevami tega zakona.

[...]

Generalna skupščina sodnikov kazenskega oddelka Senāts (vrhovno sodišče) je ugotovila, da je treba določbe zakona o kazenskem postopku, s katerimi je bila prenesena Direktiva 2014/41, kar zadeva postopek za opravo procesnih dejanj v tuji državi, obravnavati kot posebne določbe za razliko od tega, kar je v členu 140 zakona o kazenskem postopku določeno kot splošno pravno pravilo.

- 6 To sodišče ugotavlja, da je iz razlage člena 140 zakona o kazenskem postopku v različici, ki vključuje odstavek 7.¹, ki jo je podala generalna skupščina sodnikov kazenskega oddelka Senāts (vrhovno sodišče), razvidno, da je v primeru, ko udeleženec v postopku ni na območju sodne pristojnosti Latvije, uporaba tehničnih sredstev za opravo katerega koli procesnega dejanja mogoča le z evropskim preiskovalnim nalogom ali drugim instrumentom pravosodnega sodelovanja. Taka razlaga v bistvu pomeni, da obdolženec ne more sodelovati na daljavo, iz druge države, ob uporabi tehničnih sredstev, tudi če kot obdolženec pasivno sodeluje v kazenskem postopku: na obravnavah je prisoten kot poslušalec, izraža mnenja o postopkovnih vprašanjih, ki jih je treba rešiti v fazi sojenja, ali vlaga procesne predloge.

To sodišče se strinja s trditvijo, izraženo v predlogu zagovornika, da je v skladu s členom 1 Direktive 2014/41 namen izdaje evropskega preiskovalnega naloga pridobitev dokazov, ne pa zagotovitev sodelovanja osebe, ki je v drugi jurisdikciji, v sodnem postopku, v katerem ta ista oseba s prebivališčem v drugi državi ni zaslišana kot obdolženec. Nujnost izdaje evropskega preiskovalnega naloga naj bi veljala le za dejanje, v katerem obdolženec, ki je v drugi državi, priča na obravnavi, če je treba to dejanje šteti za pridobivanje dokazov v smislu Direktive 2014/41.

Državna tožilka je obtožbe zoper vse obdolžence utemeljila s pričanji skupno 98 oseb. Obseg pisnega dokaznega gradiva v tej zadevi trenutno znaša 42 zvezkov (povprečno od 200 do 300 strani na zvezek). Zato se bo postopek v tej zadevi zavlekel.

Ker ima obdolženec /oseba E/ stalno prebivališče v Litvi, bi moralo to sodišče v skladu z razlago generalne skupščine sodnikov kazenskega oddelka Senāts (vrhovno sodišče), da bi lahko obdolženec ob uporabi tehničnih sredstev na daljavo sodeloval pri sojenju v zadevi v Latviji, v okviru evropskega preiskovalnega naloga zaprositi litovsko sodišče, naj zagotovi možnost sodelovanja na daljavo za daljše časovno obdobje. Čeprav lahko izvršitveni organ

evropskega preiskovalnega naloga za zagotovitev te dlje trajajoče medsebojne pravne pomoči zahteva kritje stroškov (člen 21 Direktive 2014/41), to sodišče meni, da je izdaja evropskega preiskovalnega naloga za zagotovitev pasivne udeležbe obdolženca na obravnavah nesorazmerna v smislu člena 6 Direktive 2014/41.

/Oseba E/ je obtožena pranja denarja velikega obsega (posebno hudo kaznivo dejanje). Čeprav člen 464(1) zakona o kazenskem postopku določa, da lahko sodišče obravnava zadevo brez udeležbe obdolženca, če ta večkrat in brez upravičenega razloga ne pride na obravnave ali če je sodišču podal predlog, naj se o zadevi odloči brez njegove udeležbe, pa se takšna določba ne uporablja za kazenske zadeve v zvezi s posebno hudimi kaznivimi dejanji. To pomeni, da je pri preučitvi dokazov v zvezi z obtožbo zoper /osebo E/ sodelovanje /osebe E/ obvezno, tudi če se obdolžena oseba sama ne želi udeležiti obravnave. Obseg zadeve v zvezi z obdolžitvijo /osebe E/ in razlaga, ki jo je podala generalna skupščina sodnikov kazenskega oddelka Senāts (vrhovno sodišče), v bistvu pomenita, da bi se moral obdolženec redno in dalj časa udeleževati sodnih obravnav v Latviji ali da bi bilo treba v okviru evropskega preiskovalnega naloga zaprositi litovsko sodišče, da zagotovi možnost udeležbe na daljavo za daljše časovno obdobje.

Ker obstaja dvom, ali se Direktiva 2014/41 uporablja za udeležbo obdolženca na obravnavah, na katerih ne priča, je treba v skladu s členom 267 Pogodbe o delovanju Evropske unije zaprositi Sodišče Evropske unije za pojasnilo, ali se Direktiva 2014/41 uporablja za udeležbo obdolženca na obravnavah, na katerih ne priča.

- 7 Od pričanj 98 oseb, na katera je državna tožilka oprla obtožbo, se 12 pričanj nanaša na obdolžitev zoper /osebo E/ zaradi pranja denarja. Do datuma sprejetja te odločbe je bilo zaslišanih 11 prič in dva izvedenca (pričanja teh oseb se ne nanašajo na obtožbo zoper /osebo E/).

Člen 464(3) zakona o kazenskem postopku določa, da se lahko kazenska zadeva, v kateri je več obdolžencev, obravnava brez udeležbe obdolženca, kadar se na obravnavi obravnavajo obtožbe zoper druge obdolžence, če udeležba tega obdolženca na tej obravnavi ni potrebna in je ta obdolženec obvestil sodišče, da ne želi sodelovati na zadevni obravnavi. To pomeni, da udeležba /osebe E/ na obravnavah, na katerih se zaslišujejo priče, katerih pričanje se ne uporablja v obtožbi zoper to osebo, ni obvezna. Obdolženec sam ne želi sodelovati pri zaslišanju teh prič.

Člen 478(2) zakona o kazenskem postopku določa, da če je za rešitev določenega spora potrebna predhodna odločba Sodišča Evropske unije o razlagi ali veljavnosti določbe prava Evropske unije, sodišče Sodišču Evropske unije v obliki obrazložene odločbe predloži vprašanja, ki niso razjasnjena, in hkrati prekine kazenski postopek do datuma začetka veljavnosti predhodne odločbe.

To sodišče opozarja na dejstvo, da je treba v trenutku sprejetja te predložitvene odločbe preučiti še skoraj 60 pričanj, ki niso povezana z obdolžitvijo /osebe E/. Če bi to sodišče sprejelo sklep, da se kazenski postopek prekine, bi ta prekinitve bistveno otežila zaključek zadevnega postopka v razumnem roku. Zato je treba zadevo še naprej obravnavati vsaj do preučitve dokazov, na katerih temelji obtožba zoper /osebo E/.

Izrek

V skladu s [...] (ni prevedeno) členom 267 Pogodbe o delovanju Evropske unije je to sodišče

sklenilo

Sodišču Evropske unije v predhodno odločanje predložiti ti vprašanji:

1. Ali členi 1(1), 6(1)(a) in 24(1), drugi pododstavek, Direktive 2014/41 dopuščajo ureditev države članice, ki brez izdaje evropskega preiskovalnega naloga omogoča, da oseba, ki prebiva v drugi državi članici, prek videokonference sodeluje v sodnem postopku kot obdolženec, če v tej fazi sodnega postopka ni zaslišanja tega obdolženca in se torej ne pridobivajo dokazi, pod pogojema, da ima oseba, ki vodi postopek v državi članici, v kateri poteka sojenje v zadevi, možnost, da s tehničnimi sredstvi ugotovi identiteto osebe, ki je v drugi državi članici, in da sta tej osebi zagotovljeni pravica do obrambe in pomoč tolmača?
2. Če je odgovor na prvo vprašanje pritrdilen, ali je lahko soglasje osebe, ki jo je treba zaslišati, merilo ali samostojen oziroma dodaten pogoj za sodelovanje osebe, ki jo je treba zaslišati, prek videokonference v fazi tega sodnega postopka, v kateri se ne pridobivajo dokazi, če ima oseba, ki vodi postopek v državi članici, v kateri poteka sojenje v zadevi, možnost, da s tehničnimi sredstvi ugotovi identiteto osebe, ki je v drugi državi članici, in če sta tej osebi zagotovljeni pravica do obrambe in pomoč tolmača?

Zoper ta sklep ni pritožbe.

[...] (ni prevedeno)

[Podpis sodnika]